

Valerian Stan

**Scrisoare deschisă
Ambasadorilor statelor membre ale UE și NATO la București**

Timpul scurt care a mai rămas până la următoarele alegeri permite deja să se facă unele aprecieri cu privire la stadiul în care se află România la capătul celor două administrații postcomuniste - "Ion Iliescu" și "Emil Constantinescu". Este dincolo de orice îndoială că în acest răstimp s-au făcut pași înainte în democratizarea societății românești, în reformele economice și instituționale, în procesul de integrare euroatlantică. Asupra acestui din urmă aspect nu voi insista nu doar pentru că știu că vă este foarte bine cunoscut dar și pentru că eu cred că cel puțin la fel de important ca el este ceea ce mai trebuie făcut pentru ca România să poată să se alătore lumii civilizate.

Vă este cunoscută, desigur, opțiunea masivă a românilor (în proporție de peste trei pătrimi) pentru integrarea țării lor în UE și NATO. Știți, la fel, că forțele politice sunt unanime în aceeași opțiune. Personal cred însă că momentul integrării României nu poate fi, în condițiile de astăzi, decât sensibil mai îndepărtat decât acela pe care elita politică românească îl acreditează în fața propriei opinii publice.

"Relansarea economică" și "ameliorarea nivelului de trai" sunt două din angajamentele pe care toate guvernele de după 1989 le-au făcut. Lucrurile acestea nu s-au întâmplat însă nici până astăzi. Se vorbește foarte mult în ultimele luni de "performanțele economice ale actualului guvern". "Creșterea economică sănătoasă" pe care statisticienii guvernamentali o anunță cu insistență în ultimele luni nu poate să fie decât iluzorie de vreme ce rata anuală a inflației tinde către 40%, consumul scade încontinuu iar primul ministru vorbește în chiar aceste zile despre intenția creșterii pensiilor (din rațiuni ce par să țină mai mult de calcule electorale) prin contractarea unor împrumuturi externe. Deficitul comercial, trecut și el la capitolul realizărilor ultimilor ani, este în realitate încă una din problemele serioase pe care România continuă să le aibă (am în vedere atât valoarea absolută a acestuia, anticipată la circa două miliarde de dolari la sfârșitul anului, cât și structura sa, a exporturilor mai ales). În sfârșit, pentru ca să mă opresc aici, nivelul extrem de redus al investițiilor străine este, indiscutabil, una din problemele de cea mai mare gravitate cu care se confruntă țara. În perioada decembrie 1990 - iunie 2000, valoarea totală a acestor investiții a fost de 4,7 miliarde de dolari, o sumă aproape egală cu aceea pe care Polonia a atras-o în doar primele nouă luni ale anului trecut - 4,2 miliarde de dolari. Mai ales din cauza legislației deficitare, a birocrăției și corupției din administrație, nivelul investițiilor a scăzut constant în ultimii patru ani, lunile trecute până acum din acest an fiind pragul cel mai de jos (iar ultima lună pentru care s-au făcut evaluări - iulie, cu 3,2 milioane de dolari - un record absolut al contraperformanței).

Rezultatele economice mai mult decât modeste au o legătură cât se poate de directă cu fenomenul corupției din administrația publică. Responsabili guvernamentali dintre cei mai importanți vorbesc deja deschis despre amploarea fără precedent pe care corupția a căpătat-o în România. Cu doar câteva săptămâni în urmă, după un mandat de aproape patru ani, președintele Emil Constantinescu declara public: "În România hoția este generalizată". Studiile organizațiilor internaționale de specialitate plasează constant România în clasamentele țărilor cele mai corupte din lume. O recentă investigație a Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile a relevat faptul că "populația Bucureștiului percepe corupția ca pe un fenomen generalizat, proporția celor care îl resimt fiind de 91,7%". În cursul anului trecut, o analiză a Fundației Freedom House concluziona

că deși în România corupția este foarte răspândită, "nici un oficial de rang înalt nu a fost condamnat pentru corupție". Această ultimă observație este esențială pentru înțelegerea situației din România. Băncile au fost devalizate de multe zeci de mii de miliarde de lei (sub mandatul de guvernator bancar al actualului premier), o bună parte a flotei maritime a dispărut fără urmă, și nimeni din cei vinovați - cei mai mulți persoane aflate la guvernare ori finanțatori ai acestora și ai partidelor politice - nu a răspuns în vreun fel pentru cele întâmplate. Impunitatea lui Răzvan Temeșan, Vlad Soare, Mugur Isărescu, Sever Mureșan, George Constantin Păunescu, Viorel Cataramă, Gabriel Bivolaru, Camenco Petrovici, Sorin Vântu, Traian Băsescu derivă fie din pozițiile publice pe care ei le au, fie din atotputernicia protectorilor lor - oameni politici aflați în toți acești ani în pozițiile cele mai importante din stat. La începutul mandatului său, președintele Constantinescu anunța că "A venit timpul ca aceia care au devalizat băncile și au adus țara aceasta în ruină să răspundă". În urmă cu câteva luni, după refuzul celor mai înalți responsabili bancari (inclusiv al fostului guvernator al BNR), am cerut domnului Constantinescu să intervină, în baza competențelor constituționale pe care le are, pentru a se face publice numele demnitarilor și funcționarilor publici care au adus prejudicii importante Bancorex prin creditele "preferențiale" pe care le-au luat. Șeful statului a răspuns că așa ceva nu este posibil pentru că s-ar aduce atingere secretului bancar, prestigiului băncii (care se și desființase între timp) și al clienților acesteia. Lipsa de reacție a justiției în fața marilor abuzuri, evidentă pentru oricine, și greutățile în care trăiesc îi fac pe români să accepte resemnați, ca pe o fatalitate, necinstea și corupția de care se lovesc zi de zi. Iar adesea chiar să se "adapteze" lor. Încrederea populației în instituțiile democratice și în autoritățile publice se află în ultimii ani într-o continuă și foarte severă scădere. La sfârșitul anului trecut, un studiu sociologic consemna un lucru de o semnificație cu totul specială, de neimaginat în țările dumneavoastră: peste 75% din populație își declara neîncrederea în justiție. Înalți demnitari ai statului se folosesc de funcțiile pe care le dețin pentru a-și procura avantaje materiale dintre cele mai mari. De-a lungul timpului am semnalat numeroase asemenea situații. Aici voi exemplifica cu doar trei cazuri, consemnate nu de mult în presă - al fostului ministru al Transporturilor Traian Băsescu (care pentru afacerile sale private și-a însușit echivalentul a circa un milion de dolari din fondurile destinate României prin programul UE-PHARE), al ministrului Justiției Valeriu Stoica și finului acestuia, Flavius Baias, secretar de stat la același minister al Justiției (care, prin firmele lor, și-au însușit din fondurile publice - de la FPS și Bancorex - diferite sume de bani, în cazul celui deal doilea de ordinul zecilor de miliarde de lei) și al secretarului de stat de la Ministerul Mediului și Pădurilor, Anton Vlad (care prin două din firmele sale a obținut venituri ilegale de miliarde de lei din chiar sectorul de care răspundea). Finanțarea partidelor și a oamenilor politici este o altă dimensiune a corupției cu care se confruntă România. Legislația existentă - și așa extrem de lacunară și de permisivă în comparație cu aceea din țările dumneavoastră - este nesocotită în modul cel mai flagrant de cvasitotalitatea partidelor și oamenilor politici. Practic nimic din dispozițiile legale nu este respectat în nici una din campaniile electorale, în care se cheltuiesc multe zeci de milioane de dolari: declararea publică a sumelor cheltuite, proveniența lor, persoanele care le gestionează etc. Responsabilii Curții de Conturi, singurii abilitați să urmărească respectarea legii în acest domeniu, admit public că nu au făcut și nu vor face asemenea verificări din "precauțiile" pe care și le iau în relațiile cu oamenii politici.

Amânarea sine die - din cauza evidentă a lipsei voinței politice - a clarificărilor privind situația structurilor și membrilor fostei poliții politice comuniste are consecințe nu doar în evoluțiile interne din România (a se vedea chiar și evoluțiile greu inteligibile din zona CDR - președintele Emil Constantinescu), dar și în relațiile cu organismele europene și euro-atlantice. Deși Legea deconspirării Securității ca poliție politică este în vigoare de aproape un an, autoritățile nu au făcut practic nimic pentru a o aplica. Interpretarea greșită sau de rea credință a făcut ca legea să fie aplicată, nelegal, pe timpul alegerilor locale, candidaților la primăria Capitalei. În schimb nu s-a făcut nimic din ceea ce legea impunea în legătură cu demnitarii și funcționarii publici aflați în

prezent în exercițiul demnităților și funcțiilor lor. Obligația Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității de a publica în Monitorul Oficial datele de identitate ale cadrelor Securității implicate în activități de poliție politică a fost, de asemenea, nerespectată. Funcții importante din structura armatei sunt ocupate astăzi de ofițeri ai Direcției a IV-a a Departamentului Securității Statului (un organ care a avut și importante misiuni de poliție politică). Ofițeri de Securitate, ca poliție politică, se află astăzi chiar în conducerea unor organisme guvernamentale care gestionează fonduri occidentale (Mihai Darie, reprezentant al Partidului Democrat, unul din ofițerii care "s-au ocupat" de familia dizidentului anticomunist Radu Filipescu, gestionează fondurile de zeci de milioane de euro pe care UE le pune la dispoziția României prin Agenția Națională pentru Dezvoltare Regională). Cine urmărește ceva mai de aproape realitatea din România are motive să creadă că se află pe un tărâm al paradoxurilor. În urmă cu numai câteva luni, partidele - democratice - aflate la guvernare l-au scos din postul de secretar general al Ministerului de Interne pe unul din ofițerii căruia în revoluție i se datorează trecerea armatei de partea timișorenilor revoltați, Viorel Oancea, pentru a-l înlocui cu un membru al nomenclurii militare a lui Ceaușescu, generalul Gheorghe Carp, care, în zilele de 21 și 22 Decembrie 1989, în calitate de comandant al Diviziei 1 Mecanizată, a participat cu efective și tehnică militară la dispozitivul destinat reprimării revoluției din București. Ofițerii de Securitate, majoritatea covârșitoare implicați în activități de poliție politică comunistă, dețin cvasitotalitatea posturilor de conducere ale serviciilor de informații. Mai mult, ei sunt și astăzi administratorii dosarelor politice pe care le-au întocmit concetățenilor lor. Cazul colonelului Vasile Hodiș, unul dintre anchetatorii inginerului Gheorghe Ursu, ucis în beciurile Securității, gestionar al dosarelor pe care el însuși le-a întocmit, este nu doar unul din exemplele care pot fi date, dar și o adevărată parabolă a situației în care se află astăzi societatea românească. O parabolă este și răspunsul, singurul posibil și inevitabil, pe care îl poate primi întrebarea pe care comisarul european pentru extindere Gunter Verheugen o pune nu de mult cu privire la situația actuală a nomenclurii de partid și a polițiilor politice din unele state foste comuniste: "De fapt, cine pe cine controlează?" Așa cum pentru oricine este un loc comun că în relațiile internaționale securitatea informațiilor și încrederea între parteneri nu sunt chestiuni oarecare, tot astfel sunt de înțeles rezervele pe care atari împrejurări sunt de natură să le genereze în relațiile dintre statele dumneavoastră și România, mai cu seamă în perspectiva procesului de integrare în NATO și UE.

Situația minorităților naționale și a drepturilor și libertăților fundamentale este și ea susceptibilă de ameliorări substanțiale. Deși membră a Consiliului Europei de aproape șapte ani (și, deci, semnatară a Convenției pentru apărarea drepturilor omului), România continuă să incrimineze și astăzi, penal, "delicte" ținând exclusiv de viața intimă și privată ori de libertatea de exprimare (justiția continuă să condamne ziaristii pentru criticile pe care ei le aduc unora dintre cei mai înalți demnitari publici). În urmă cu trei ani. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a cerut României (Rezoluția 1123) să aducă corecțiile necesare. Lucrul acesta nu s-a întâmplat însă. Probleme similare ridică și situația din sistemul penitenciar, chestiunea dreptului de proprietate și politica guvernamentală față de minoritatea romilor. Raporturile cu minoritatea maghiară nu primesc nici ele atenția cuvenită. Ultimii patru ani au consemnat, desigur, un pas înainte important - cooptarea UDMR la guvernare. (Perseverența în politica antiminoritară și antimaghiară a principalului partid din opoziție, virtual câștigător al alegerilor din toamnă, chiar dacă "atenuată" în ultimele săptămâni de o retorică polisemantică, este, din păcate, în continuare, un motiv de îngrijorare). Așa cum înșiși liderii UDMR au apreciat în repetate rânduri, situația comunității pe care o reprezintă a cunoscut unele ameliorări. Și totuși sunt în continuare lucruri care, nerezolvate, impun concetățenilor maghiari un statut de inferioritate care nu poate fi acceptat. Subterfugiile prin care forțele politice românești - inclusiv acelea cărora UDMR le acordă susținerea sa în actuala guvernare - refuză minorității maghiare înființarea unei universități de stat cu predare în limba maternă sunt deopotrivă rizibile și de natură să rateze șansa pe care România o are, încă, de a rezolva chestiunea minorităților etnice într-o manieră adecvată logicii

lumii civilizate. Este nu doar inechitabil dar și lipsit de logică ca statul român să refuze unei comunități de aproape două milioane de cetățeni, plătitori corecți ai tuturor taxelor și impozitelor, înființarea unei universități proprii de vreme ce majoritarii beneficiază, din bugetul public la care contribuie și maghiarii, de peste 50 de instituții de învățământ superior cu predare exclusivă în limba lor. Discriminări nepermise, derivând dintr-o legislație comunistă încă în vigoare și dintr-o practică pe măsură, sunt de notat și în domeniul libertății religioase.

Exemplele pe care le-am supus atenției dumneavoastră sunt doar câteva dintre cele care cred că îndreptătesc afirmația că România este încă prea departe de a reintra în normalitate și de a se alătura comunității internaționale civilizate. O bună parte a cauzelor acestei situații se găsește în prestația clasei politice și în deficiențele din construcția sistemului ei politic (un sistem parlamentar supradimensionat, redundant, birocratic și ineficace, o instituție prezidențială flagrant inadecvată tradiției, spiritului și valorilor politice românești). Lipsa de performanță a elitei politice se explică într-o anumită măsură și prin aceea că, mai ales în ultimii ani, societatea civilă militantă politic a avut dificultăți în a-și asuma cu succes propriul statut - acela de a supune observației și criticii sale partidele politice și instituțiile democratice și, în ultimă instanță, de a influența pozitiv, democratic, decizia politica în stat. Înaintea alegerilor din urmă cu patru ani, pentru ca să mă opresc asupra unui singur exemplu, "societatea civilă" a gândit și a lansat public proiectul intitulat "Reforma clasei politice și a administrației". Din păcate însă, odată ce colegii lor au ajuns la putere, liderii organizațiilor civice au renunțat rând pe rând la fiecare din ideile și principiile pe care le enunțaseră: transparența și corectitudinea actului de administrație publică; nu vor mai exista vile și locuri de odihnă pentru privilegiați; pe timpul mandatului lor demnitarii vor înceta să-și mai administreze afacerile proprii; apartamentele și vilele ocupate abuziv vor fi date înapoi etc. Abdicarea de la multe dintre principiile sale, o agendă proprie de pe care au lipsit de cele mai multe ori temele adevărate ale actualității și unitățile de măsură diferite cu care a judecat și s-a raportat față de diferitele forțe politice ("ai noștri" și "ceilalți") nu puteau să nu creeze societății civile probleme de credibilitate și de eficiență a acțiunii proprii.

Având în vedere toate acestea, consider că ar fi benefic în multiple sensuri dacă reprezentanții țărilor dumneavoastră, ai UE și NATO ar privi cu un plus de preocupare relațiile cu autoritățile României. Asistența de multe miliarde de dolari de care România beneficiază reprezintă un efort important și foarte generos al fiecăruia dintre concetățenii dumneavoastră. Nimănui nu i se poate îngădui să gestioneze neglijent, după bunul plac ori pur și simplu fără un minim de rezultate sumele importante pe care țările dumneavoastră le investesc, bunăoară, în reformele economice și instituționale ori în alinarea nefericirii copiilor români. Ca să mă folosesc de vocabularul juriștilor, poate că parteneriatul cu autoritățile României ar trebui privit în ultimă instanță ca un contract nu doar de diligență, ci și ca unul de rezultat. Efortul pe care țările dumneavoastră îl fac de peste un deceniu le îndreptățește să ceară conducătorilor României să facă, cu mai multă rigoare, ceea ce trebuie făcut, așa cum trebuie și atunci când trebuie făcut. "Reforma economică", "ameliorarea nivelului de trai", "asumarea valorilor occidentale", "respectarea drepturilor omului" nu pot fi la infinit teme de publicitate electorală menite să aducă numai voturile românilor și bunăvoința și miliardele Occidentului.

(Scrisoarea a fost transmisă ambasadorilor statelor membre ale UE și NATO, precum și presei, la data de 4 septembrie 2000. Pentru afirmațiile care l-au vizat cu privire la fondurile de care a beneficiat din bani publici, ministrul Transporturilor Traian Băsescu m-a acționat în justiție. Pe timpul procesului, pe care l-am câștigat, am făcut dovada că înaltul demnitar și familia sa au beneficiat într-adevăr, pentru afacerile proprii, de credite preferențiale din fonduri publice.)